

Національний
банк України

Тенденції розвитку та підходи до нагляду за страховим ринком

21 жовтня 2021 року

1. Реформа "спліт". Розподіл повноважень між НБУ та НКЦПФР

01.07.2020 року повноваження щодо регулювання та нагляду за більшою частиною небанківського фінансового ринку від Нацкомфінпослуг перейшли до Національного банку України. Нагляд перейшов щодо майже 2 тисяч установ, які надають небанківські фінансові послуги:

215 страхових компаній;

327 кредитних спілок;

947 фінансових компаній (в частині нагляду за кредитуванням, факторингом, лізингом та гарантіями);

306 ломбардів;

148 лізингових компаній без статусу фінансової установи.

Регулювання та нагляд за фондами фінансування будівництва та недержавними пенсійними фондами – були передані до НКЦПФР.

2. Загальні особливості поточного регулювання діяльності небанківських фінансових установ (НБФУ).

- надання небанківських фінансових послуг це **виключний вид діяльності** (крім лізингодавців без статусу фінансової установи);
- обов'язковість ліцензії (безстрокові) та включення в державний реєстр фінансових установ;
- формування статутного (складеного) капіталу виключно **в грошовій формі**;
- встановлені вимоги до прозорості структури власності*;
- наявність вимог щодо мінімального розміру капіталу (крім кредитних спілок);
- **фінансові нормативи щодо платоспроможності** застосовуються до страховиків, кредитних спілок та фінансових компаній – гарантів.
- діє заборона надання фінансових послуг, зобов'язання за якими визначені в іноземній валюті або її еквіваленті (крім страховиків);
- складання фінансової звітності за **МСФЗ**;
- обов'язковий **зовнішній річний аудит** фінансової звітності та внутрішній аудит (контроль);
- щоквартальне звітування регулятора;
- обов'язковість наявності облікових та реєструючих систем;
- вихід з ринку відбувається шляхом анулювання ліцензій та виключення з державного реєстру фінансових установ.

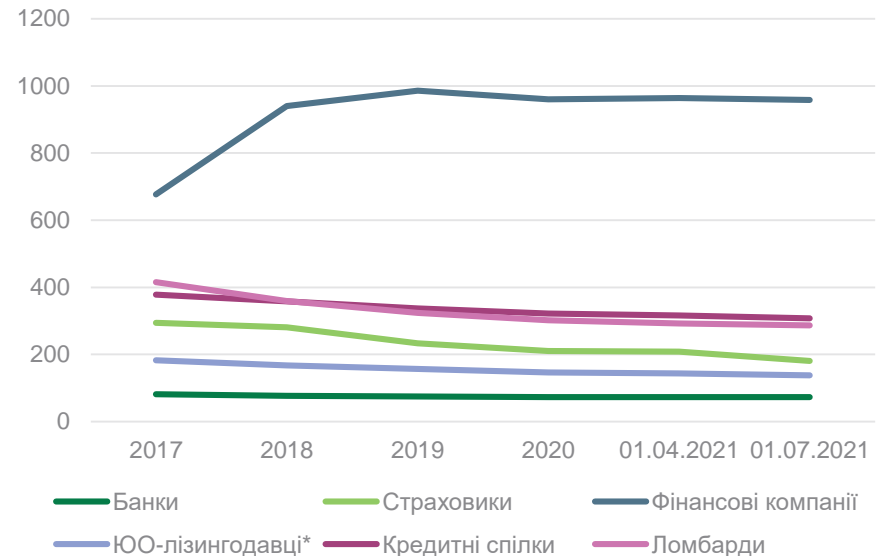
* - фінансові установи зобов'язані були у строк до 17.06.2021 подати відповідні пакети документів з метою розкриття своїх структур власності. Наразі здійснюється аналіз відповідності структур власності вимогам щодо прозорості. Після 17.10.2021 (дати до якої НБФУ надано строк для приведення своєї структури у відповідність) у разі виявлення непрозорих структур власності, Національний банк України буде мати підстави прийняти рішення про визнання структур власності непрозорими та надати суб'єктам строк для приведення структури у відповідність. У разі невиконання такої вимоги, у Національного банку України будуть підстави для анулювання ліцензії небанківської фінансової установи.

3. Активи НБФУ складають 12% в структурі активів фінансових установ, нагляд за якими здійснює НБУ.

Графік 1: структура активів фінансового сектору, млрд. грн

Графік 2: кількість надавачів фінансових послуг

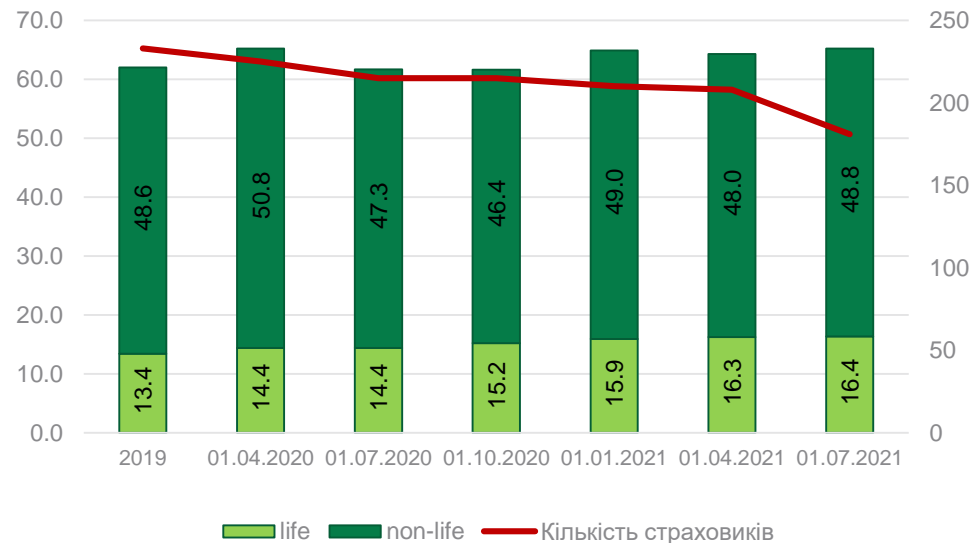
Активи НБФУ займають 12% в структурі активів фінансових установ, нагляд за якими здійснює НБУ: фінансові компанії – 180 млрд грн, страховики – 65 млрд. грн, ломбарди – 4 млрд. грн, кредитні спілки – 2 млрд. грн. Але за кількістю НБФУ - це 96%.

Активи НБФУ суттєво не змінювались останні кілька років (окрім активів фінансових компаній). Причиною цього є постійне скорочення кількості НБФУ, значна частина яких йде з ринку добровільно. Нових гравців на ринку НБФУ не з'являється: за період «спліта» зареєстровано 0 нових страховиків, 1 кредитна спілка, 1 ломбард. І тільки нові фінансові компанії активно заходять на ринок.

Значна частина НБФУ залишилась з 2014 року на територіях ООС та АР Крим, особливо серед ломбардів та кредитних спілок. Всього таких установ – 160. Врегулювання дії їхніх ліцензій передбачено в новому законодавстві.

4. Ринок страховиків – 2-й за розміром активів серед НБФУ після фінансових компаній.

Графік 3: структура активів страховиків та їхня кількість, млрд. грн

Обсяг активів страховиків становить 65 млрд. грн та суттєво не змінюється останніми роками. Це пов'язано з виходом значної кількості страховиків з ринку.

При цьому активи life-страховиків зростають постійно, не дивлячись на коронакризу. Щодо активів Non-life-страховиків, то спостерігається їх незначне скорочення. Якщо проаналізувати активи ринку не в цілому, а в розрізі активів страховиків, які залишилися на ринку, то такі страховики постійно зростають.

Станом на 24.09.2021 страховий ринок це 169 страховиків (з них 17 страховиків займаються страхуванням життя). За період «спліта» з ринку вийшло 46 гравців (-21%), більшість страховиків вийшли з ринку добровільно (частина з них в т.ч. мала проблеми з дотриманням нормативів), а частина – примусово через захід впливу.

5. Страхові премії у I півріччі 2021 року на 18% перевищили показники I-го півріччя 2020 року (найважчий період «коронакризи»)

Графік 4: динаміка страхових премій та страхових виплат, млрд. грн

- Загальні підписані премії у I півріччі 2021 року у порівнянні з I півріччям 2020 року зросли на 18% і склали 24,8 млрд. грн., при цьому зростання має місце як у сегменті non-life, так і у сегменті life.
- Обсяги сплачених страхових виплат у I півріччі цього року також приросли – на 20% порівняно з аналогічним періодом минулого року.
- Динаміка показників підтверджує повернення страхового ринку до нормального бізнес-циклу та адаптацію до роботи в умовах карантинних обмежень.

6. Концентрація страхового ринку: 90% страхових премій у 60 страховиків.

Концентрація	Ринок non-life (за преміями)	Ринок non-life фізичних осіб	Ринок Life (за страховими резервами)
ТОП 3	19,3 %	23,9 %	75,4 %
ТОП 5	28,8 %	34,8 %	90,6 %
ТОП 10	46,2 %	56,0 %	99,1 %
ТОП 20	67,0 %	78,0 %	100 %
ТОП 50	91,7 %	95,9 %	-
ТОП 100	99,4 %	99,9 %	-
Всього по ринку	100 %	100 %	100 %

90% страхових премій за I півріччя 2021 року сконцентровано у 60 страховиків (50 страховиків з ринку non-life та 10 страховиків з ринку life).

Концентрація страхових премій від фізичних осіб набагато вища - 80% ринку у 20 страховиків.

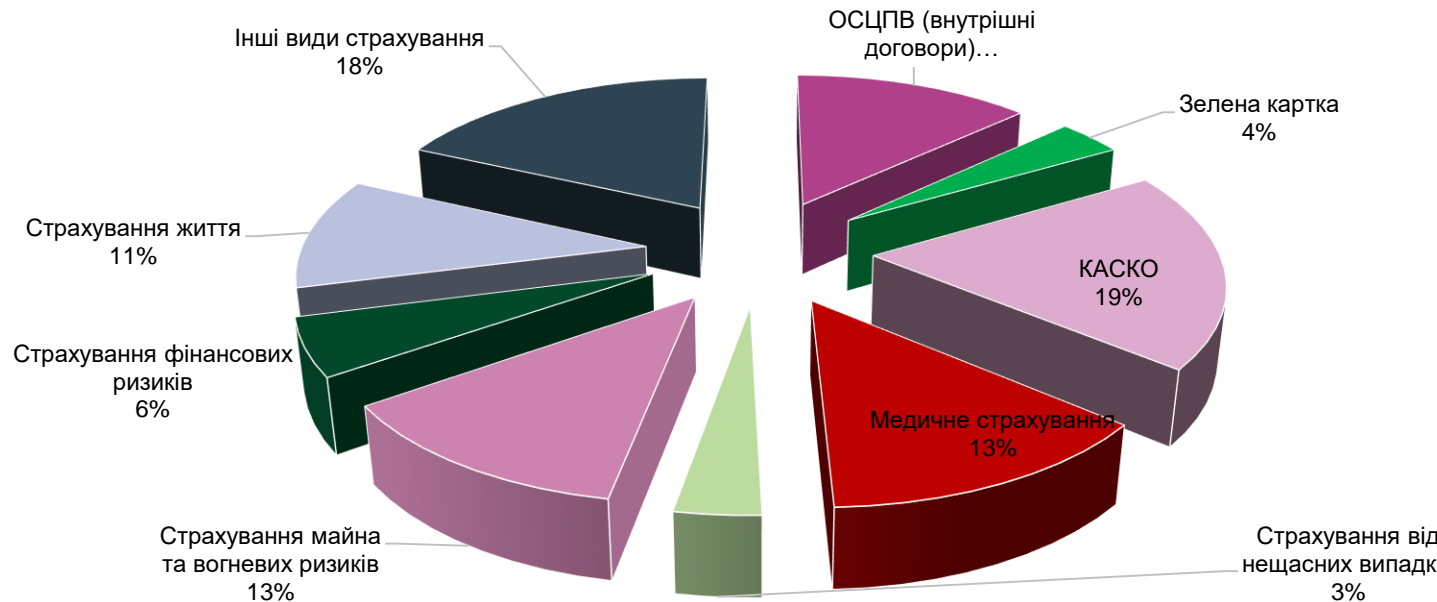
На страховиків нижче 100-ї позиції припадає тільки 0,5% від загальних страхових премій.

Вихід з ринку 46 учасників не вплинув на здатність страхового ринку задовольняти потреби суспільства у страхуванні.

7. Понад 1/3 страхового портфелю – транспортні види. Основні драйвери розвитку – ОСЦПВ (МТРЛ) та медичне страхування.

Графік 6: структура страхового портфелю за видами, %

Частка страхових премій добровільного страхування перевищує 75%. Автостраховання (КАСКО, ОСЦПВ і Зелена Картка) та особове страхування (медичне страхування, від нещасних випадків, страхування життя) стабільно посідають перші два місця за обсягами премій: 36% та 27% відповідно.

Одним з основних драйверів розвитку ринку страхування є ОСЦПВ (МТРЛ). Одночасно цей вид страхування є і основним драйвером ризиків. Невиважена цінова політика, надмірна агентська винагорода, висока частка в портфелі, заниження обсягу страхових резервів - призводить до неплатоспроможності страховика на короткому відрізку часу.

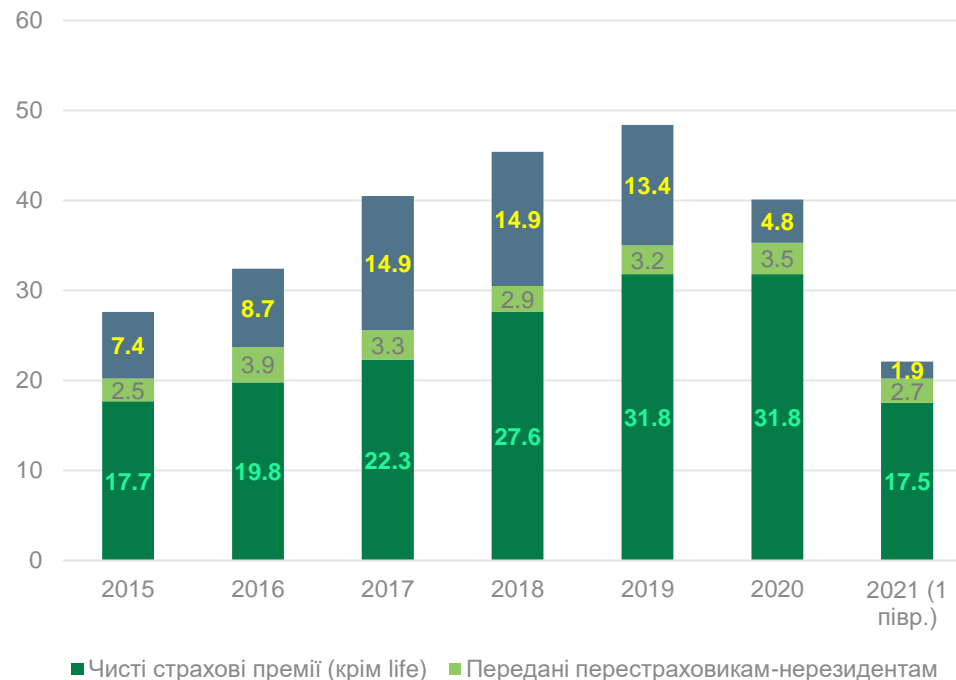
У I півріччі 2021 року НБУ зупинив ліцензії 4 страховикам з ліцензіями на ОСЦПВ з загальною часткою ринку ОСЦПВ - 10%.

8. Обсяги внутрішнього перестраховання суттєво скоротились

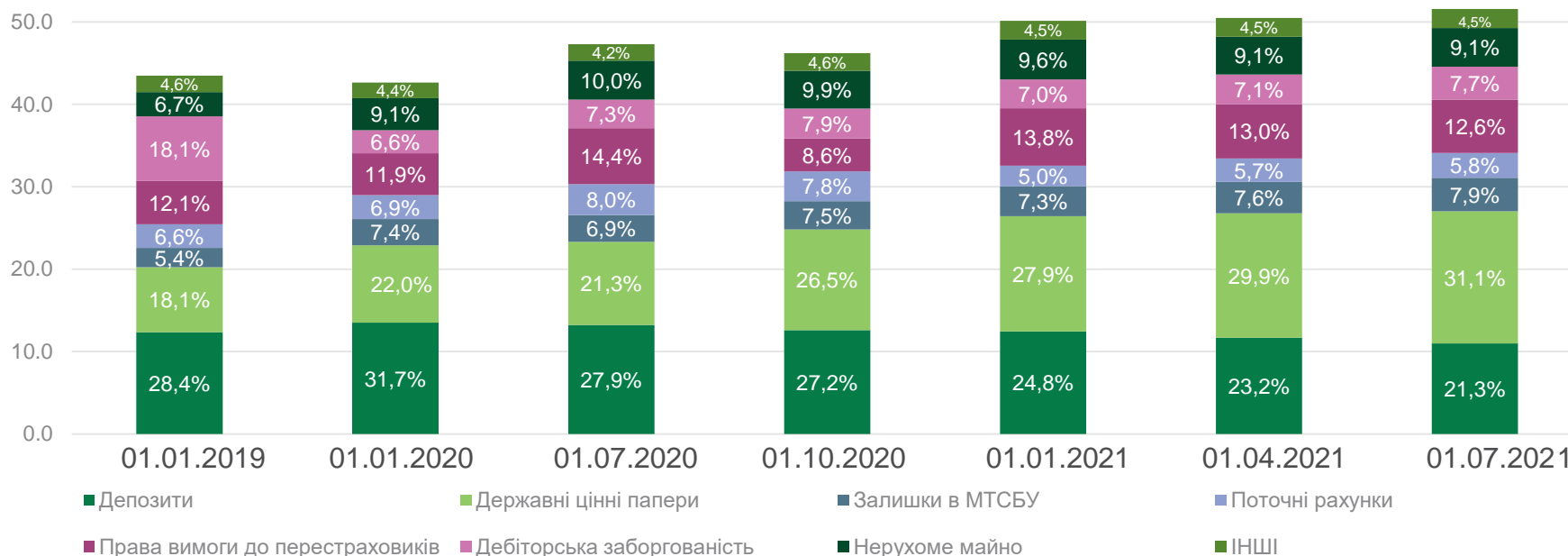
Ситуація з обсягами внутрішнього перестраховання почала кардинально змінюватись після реформи «спліт». Зокрема, спостерігається різке скорочення страхових премій, які передаються у внутрішнє перестраховання: з 13,4 млрд грн в 2019 році до 4,8 млрд грн у 2020 році та 1,9 млрд грн у I-му півріччі 2021 року. До «спліта» частка операцій внутрішнього перестраховання становила від 26% до 36% від загальних страхових премій, у 2020 році – тільки 12%, у I півріччі 2021 року – вже 8,7%.

Графік 5: структура перестрахових операцій, млрд. грн

9. Обсяг прийнятних активів страховиків постійно зростає як у розмірі (50 млрд грн), так і в % (77%).

Графік 6: структура прийнятних активів, млрд. грн/ %

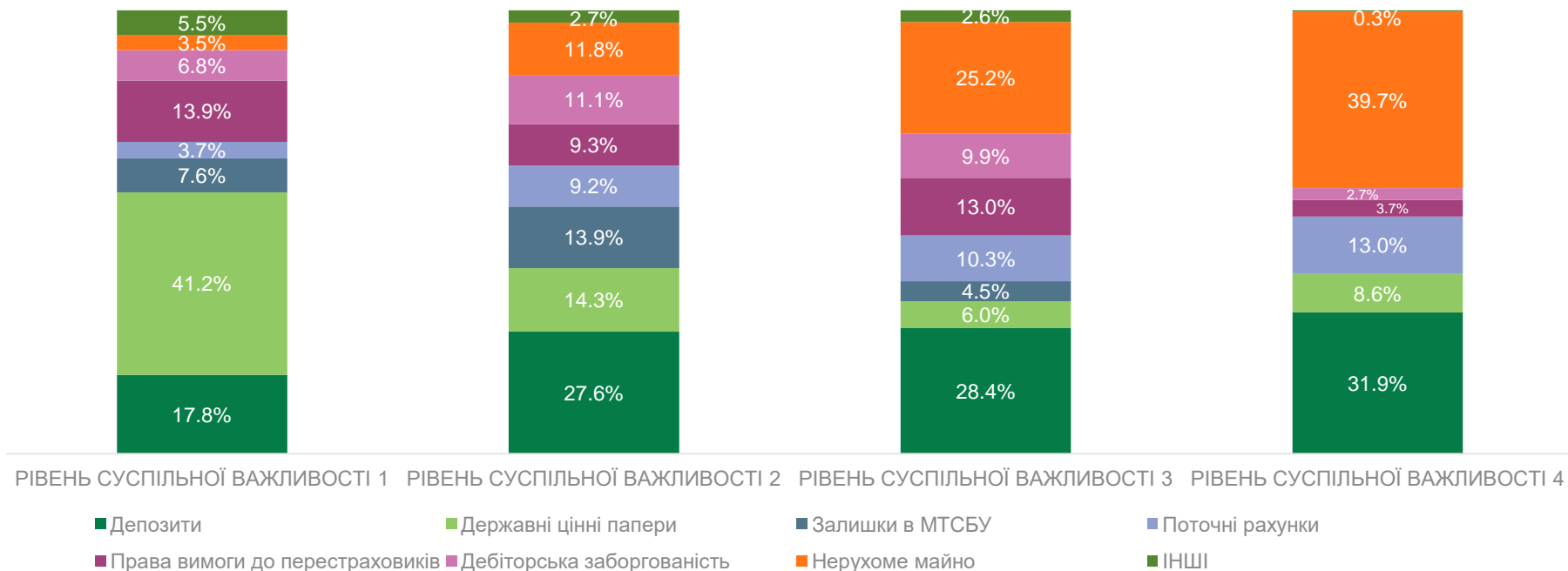
Абсолютний розмір прийнятних активів постійно зростає та на 01.07.2021 вже перевищував 50 млрд. грн (на 01.01.2020 року - 42,7 млрд грн.). Частка прийнятних активів в загальній сумі активів також зросла та складає 77% (на 01.01.2020 року – 67%).

Структура прийнятних активів на понад 50% складається з банківських депозитів та ОВДП. При цьому спостерігається перетікання депозитів в ОВДП з початку 2020 року. Це пов'язано як із дохідністю, так і з детальним дослідженням наглядом обтяженості та наявності таких депозитів і неврахування їх до прийнятних активів.

Стабільно висока частка в прийнятних активах належить нерухомості (9,1%), яка частково представлена земельними ділянками та жилою нерухомістю, які регулярно переоцінюються. В найближчих регуляторних змінах ці активи будуть виключені з прийнятних.

10. Великі страховики мають кращу якість прийнятних активів ніж малі страховики.

Графік 7: структура прийнятних активів у страховиків різного рівня розміру (30.06.2021)

У 18 найбільших страховиків (СВ1) понад 60% припадає на кошти в банках та ОВДП та тільки 3,5% на нерухомість. У 54 малих страховиків (СВ4) тільки 40% припадає на кошти в банках та ОВДП, а частка нерухомості складає також 40%.

Запровадження регуляторних змін у структурі прийнятних активів, а саме виключення земельних ділянок та жилої нерухомості, найважче відобразиться на малих страховиках, що потенційно негативно вплине на їх платоспроможність. З іншої сторони, ці зміни позитивно вплинуть на платоспроможність ринку страхування в цілому.

11. Великі страховики в цілому мають кращий рівень платоспроможності ніж малі страховики.

18 найбільших страховиків (доля ринку non-life 66%, доля ринку life 94%) дотримуються нормативів і з початку «спліта» по них не було зафіксовано порушень.

54 малих страховика (доля ринку 1,5%) покращили свою платоспроможність, кількість порушників серед них зменшилась з 32 на 01.07.2020 до 9 на 01.07.2021, переважно за рахунок виходу з ринку.

До квітня 2021 року НБУ не застосовував заходи впливу, надавши таким чином достатній період часу для самостійного приведення у відповідність. На разі, у 6 страховиків тимчасово зупинені ліцензії, з них 1 – це страховики життя.

12. Позитивна динаміка зниження дефіциту прийнятних активів у страховиків та зменшення кількості порушників.

87% страховиків-ліцензіатів дотримуються вимог до платоспроможності та фінансових нормативів.

Кількість страховиків, які не виконують пруденційні нормативи протягом останнього року істотно зменшилась (більше ніж у 2 рази) – на 30.06.2021 року 20 страховиків не дотримуються вимог до запасу платоспроможності.

Дефіцит прийнятних активів для запасу платоспроможності – за останній рік зменшився у 3,2 рази (з 2,75 млрд. грн до 0,9 млрд. грн.)

Дефіцит прийнятних активів для покриття резервів – за останній рік зменшився у 6 разів (з 0,6 млрд. грн. до 0,1 млрд. грн).

Основні зміни відбулись за рахунок виведення страховиків з ринку. Практично всі страховики добровільно виходили з ринку після застосування заходів впливу у вигляді тимчасової зупинки ліцензій.

Цьому передувало застосування заходів впливу та проведення позапланових інспекцій: 27 зобов'язань усунути порушення, 24 тимчасових зупинки ліцензій, 1 анулювання за результатами безвиїзного нагляду, 9 позапланових інспекцій, 8 анулювань за результатами позапланових інспекцій, 1 визнання ризикової діяльності.

13. Ключові ризики страхового ринку

Прозорість:

- Глибина та частота розкриття страховиками показників діяльності потребує суттєвого перегляду.
- Частина страховиків свідомо надає недостовірну інформацію.
- Значна частина ринку все ще представлена непрозорими страховиками, які займаються непрозорими операціями або мають непрозорі структури власності.

Платоспроможність:

- Формула платоспроможності не повністю відповідає SOLVENCY I, зокрема в частині перестраховування, а для страховиків життя не враховується показник капітал під ризиком.
- Рівень формування страхових резервів по деяких компаніях викликає занепокоєння.
- Значна частина ринку представлена малими страховиками, які мають суттєво гіршу якість активів та після перегляду вимог до прийнятних активів (обмеження землі та частини нерухомості) потенційно не зможуть виконати нові умови.

Корпоративне управління:

Виведення з ринку:

- Відсутня цивілізована система виведення з ринку неплатоспроможних страховиків та передачі страхових портфелів.
- Відсутня система гарантування вкладів за договорами страхування життя.

14. Заходи, що здійснюються регулятором для сталого розвитку страхового ринку (1)

Прозорість:

- Відкрито і працює внутрішній проект НБУ «Нова звітність небанківських фінансових установ», відповідно до якої у строк до 2024 року, будуть розроблені, протестовані та запроваджені нові показники для страховиків (Solvency I , Solvency II) (спільно з проектом EU-FINREG «Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком»).
- Встановлені вимоги до прозорості структури власності, на разі відбувається етап оцінки наданих структур власності.

Оцінка ризиків:

- Розроблений перелік індикаторів діяльності страховиків у сегменті ОСЦПВ для створення системи раннього реагування на їхні ризики з метою їх мінімізації до загрози платоспроможності шляхом запровадження за такими страховиками поглибленого нагляду
- В рамках безвізного нагляду запроваджуються тематичні перевірки за групами активів (ОВДП, депозити, нерухомість), страховиків з низьким рівнем резервування, здійснюється оцінка ознак ризикової діяльності при сильному коливанні структури активів страховика.
- Здійснюється розробка типології та ідентифікації бізнес-моделей страховиків – з метою вироблення єдиних підходів до оцінки рівня ризиків у діяльності страховиків.

15. Заходи, що здійснюються регулятором для сталого розвитку страхового ринку (2)

Платоспроможність:

- З ринку виведені всі страховики, які не звітувались регулятору. Всі страховики, які сьогодні є в реєстрі (крім ООС та АР Крим) – звітуються регулятору.
- Ініціація виїзних перевірок, якщо інструментів безвиїзного нагляду недостатньо для оцінки фінансового стану страховика.
- Заплановано приведення вимог до платоспроможності у відповідність до Solvency I (2022 рік).
- Заплановано запровадження вдосконалених методик розрахунку страхових резервів для можливості в т.ч. системного контролю за їх достатністю на рівні регулятора. Здійснюється в рамках проекту Світового Банку Regulatory Quantitative Impact Assessment of the Ukrainian Insurance Market спільно з компанією Делойт, які до кінця 2021 року повинні надати рекомендації в частині формування підходів та критеріїв для визначення вимог до платоспроможності та формування страхових резервів для цілей визначення регуляторних вимог для страхової галузі України.

Зміни законів:

- Національний банк розробив проєкт ЗУ «Про страхування» (рекомендовано комітетом ВРУ до другого читання), який зокрема запроваджує вимоги до корпоративного управління, цивілізовану процедуру виведення неплатоспроможних страховиків з ринку та запроваджує Solvency II
- Триває робота НБУ над концепцією системи гарантування за договорами страхування життя спільно з ФГВФО, очікується технічна допомога від Світового банку.